

Brina Jež Brezavšček, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Dan glasbe v Dragi

O glasbenoustvarjalnem nastopu varovancev (uporabnikov) CUDV Draga, ki smo ga pripravili s študentkami Pedagoške fakultete v Ljubljani

Kot glasbena pedagoginja na Pedagoški fakulteti sem nekaj let sodelovala v Centru za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič, Draga kot mentorica študentom pri kratkem praktičnem nastopu. Fascinirana nad tem posebnim koščkom sveta, ujetim v barjanski nežni pokrajini, v katerega so vpeti vsi, ki so del CUDV Draga kot uporabniki ali zaposleni, sem dobila idejo, da bi naše dejavnosti zgostili v posebno glasbeno prireditev. Rdeča nit bi bil program, ki bi ga oblikovali in izvedli uporabniki, se pravi osebe s težjo oziroma težko motnjo v duševnem razvoju. Program bi izhajal iz njihove glasbene ustvarjalnosti. Prireditev »Afriške zgodbe in glasba« smo nato izvedli tako, da so zraven zavzeto sodelovali tudi študentke Pedagoške fakultete in pedagogi iz Drage.

V CUDV Draga sem nekaj let zahajala s študentkami in študenti Pedagoške fakultete, ki sem jih poučevala pri izbirnih predmetih.

Do sodelovanja Pedagoške fakultete pri glasbenih predmetih s CUDV Draga je prišlo po naključju. Moja znanka in prijateljica Senka Ciuha, takrat zaposlena kot pedagoginja v CUDV Draga, me je seznanila z možnostjo, da lahko tja pripeljem študentke in študen-

te, ki bi tam opravili hospitacije in praktični nastop iz glasbe. Ustanova CUDV Draga je namenjena predvsem poučevanju in usposabljanju otrok in mladostnikov s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Pred samim začetkom sem občutila nelagodje ob mislih, kako bom te otroke in mladostnike sprejela, kako se bodo odzivali in, seveda, kako bodo oni sprejeli mene. Ko pa smo delo začeli, so se strahovi razblinili. Ker tam, v Dragi, med varovanci, pedagogi in vzgojitelji pravzaprav domuje neka prvinska sreča, mehkoba in radost. Ni lahko razložiti mojih občutkov, za katere pravijo, da jih doživijo tudi zaposleni in mnogi obiskovalci. Namesto živčnosti, napetosti, nelagodja me je zajel občutek popolnega miru, sprejetosti in sreče. Gotovo k temu pripomore samo okolje, ki je vpeto v Barje, njegove ravnine in gričevnate obronke, kjer se odvija življenje po posebnih zakonitostih, zajetih v globokem občutju ravnice kot delčka neskončnega horizonta. Druga, še močnejša plat pa je tisto veselje, notranja radost, spontanost in neposrednost, kar ti otroci in mladostniki izžarevajo, navkljub tudi težkim zdravstvenim težavam in preizkušnjam, ki so mnogokrat spremljevalke motenj v duševnem razvoju.

V času svojega pedagoškega delovanja kot učiteljica glasbe na več mestih in pri več predmetih sem v pedagoške procese vključevala glasbeno ustvarjanje. Na Pedagoški fakulteti sem uvajala glasbeno ustvarjanje najprej tako, da ga občutijo in preskušajo študentke in študenti sami. V drugi fazi tega procesa pa so študentke in študenti sami pripravljali učne ure, v katere so vključili glasbeno ustvarjalnost ali pa so bile tej v celoti posvečene. S to praktično izkušnjo naj bi kasneje sami kot učiteljice in učitelji pri svojem pedagoškem delu še naprej promovirali glasbeno ustvarjalnost in njene pozitivne učinke. Večina študentk in študentov se o teh izkušnjah izjemno pozitivno opredeljuje. Menijo, da vidijo veliko možnosti za vpeljavo glasbene ustvarjalnosti v pouk in da jo bodo zagotovo vključevali na različne načine – bodisi v povezavi s poučevanjem ali med prostočasnimi dejavnostmi.

Četudi so se pri meni včasih pojavljali zadržki in pomisleki glede upravičenosti takega razmišljanja in praktične izvedbe, saj je čas omejen, študentke in študenti pa tudi niso prvenstveno posvečeni glasbi, so se

ščasoma, in še posebej v zadnjih letih, ko vodim predmete, posvečene zgolj glasbeni ustvarjalnosti, ti pomisleki razblinjeni in spreminjali v čudenje, kako zanimivi in inovativni projekti nastajajo kot plod ustvarjalnih in raziskovalnih procesov študentk in študentov. Pri tem pravzaprav ni pomembno, ali so se pred tem dodatno glasbeno izobraževali. Tisti, ki so bolje uvedeni v glasbene vsebine, teorijo, poznavanje inštrumenta ali v petje, imajo nekoliko širši nabor tehnik ali načinov, s katerimi pristopijo k projektu. V vseh pa je tovrstno izvajanje glasbenih predmetov spodbudilo navdušenje, saj so udeleženci pri tem samostojni, dejavni, predvsem pa se prepustijo ustvarjalni »mrzlici«, ko oblikujejo in predstavljajo svoje projekte.

Med pripravami in nastopi iz glasbe in glasbene ustvarjalnosti v Dragi in tudi v drugih ustanovah za osebe z motnjo v duševnem razvoju sem spoznavala, kako globoko je pri tej populaciji, pri čemer gre, kot rečeno, v CUDV Draga predvsem za stopnji težje in težke motnje, usidrana povezanost z glasbo, želja po glasbenem izražanju, poslušanju glasbe, glasbenem ustvarjanju. Kot bi preko glasbe zajadrali v svoj svet, kjer postanejo nam, »nevrotičnim«, enaki in enakovredni, kjer pravzaprav kakršnakoli potreba po razlikovanju odpade.

Ko sem videla, kako pogumno so se lotili sodelovanja z varovanci (uporabniki) iz Drage v Slovenskem mladinskem gledališču z režiserjem Matjažem Pograjcem na čelu (predstava Slovenska popevka, premiera leta 2017), sem dobila dodatno spodbudo, da se na neki način oddolžim tem otrokom in mladim, upo-

rabnikom CUDV Draga, in njihovim pedagogom ter staršem. Zamislila sem si, da bi otroci in mladostniki pripravili nastop z lastno glasbeno ustvarjalnostjo. Tako smo s študentkami, ki so obiskovale izbirni predmet glasbene ustvarjalnosti na dodiplomskem in v naslednjem semestru na podiplomskem študiju, pripravili po skupinah več glasbenih projektov, pri katerih so otroci in mladi lahko glasbeno ustvarjali.

Priprava nastopa »Dan glasbe v Dragi«

V Dragi smo najprej izvajali uvodne dejavnosti s študentkami dodiplomskega študija. Okvirno smo po posvetovanju s pedagoško vodjo Barbaro Hegedüš izbrali nekaj skupin oziroma razredov, s katerimi smo se lotili našega projekta. Nekateri otroci in mladostniki so sodelovali v glasbenih dejavnostih že prejšnja leta in pri teh je bilo že opaziti napredek pri sprejemanju glasbe, poznavanju glasbil, ravnanju z njimi in podobno. Študentke so z njimi izvajale različne projekte, prilagojene njihovi starosti in zmožnostim. Pri tem so že uporabljale afriške inštrumente, ki smo jih nabavili za Pedagoško fakulteto iz projektnih sredstev internega razpisa. Ta skupina študentk je imela predvsem vlogo, da otroke in mladostnike naredi dovzetne za improvizacijo, poslušanje, ustvarjanje enostavnih inštrumentalnih vzorcev, podlag, sodelovanje v glasbenih dialogih, ustvarjanje ob danih zgodbah, sličicah, vrstah razpoloženja in tako naprej.

Ob premišljevanju, kako bi v osnovi omogočili večjo barvno posebnost, bogatost in kompaktnost zvoka, sem prišla na misel, da bi bili najbolj primerni izvirni afriški inštrumenti, ki sem jih preposlušala preko računalniških virov. Afriški glasbenik iz Burkina Fasa Isaaka Sanou, ki deluje v Sloveniji, je priskrbel izvirne afriške inštrumente, ki sem jih sama preizkusila in izbrala. To so inštrumenti zahodne Afrike in glavnino predstavljajo njihovi bobni: duni, dve vrsti pojočega bobna, otroški bobni, izvirne džembe v več velikostih. Značilni so še njihovi zvonci (*cloche*), ropotulje šekere (na buče so vpete vrvice s perlami), posebna buča za igranje z rokami in podobno.

Glede na poreklo inštrumentov smo se odločili, da bomo glasbeni nastop povezali z Afriko, in smo ga poimenovali »Afriške zgodbe in glasba«.

Izkazalo se je, da afriški inštrumenti resnično ponujajo zvočno bogato barvno paleto, pri kateri se lahko usidra in uveljavi glasbena improvizacija. Omogočena sta pestra dinamika in oblikovanje podrobnosti.

Uvodna in sklepna glasbena točka, dve afriški pesmi, sta bili zaupani glavni glasbeni skupini iz CUDV Draga. Pod vodstvom glasbenega pedagoga Žige Bižala je skupina postala izkušen, stalen sestav, ki glasbeno popestri marsikatero prireditev tudi zunaj Drage. Skupina otrok z motnjami avtističnega spektra je pripravila pravo glasbeno improvizacijo, kar je bilo zanje poseben izziv. Študentke so jih pri tem vodile in glasbeno sodelovale tudi na nastopu. Prihajalo je do zanimivih

trenutkov, in kljub težnji po ponavljanju se je odvila dovolj konsistentna glasbena sled. Z bobni so se lepo prilagajali glasbenemu toku in improvizirali ritmične vzorce. Na tej točki se je na nastopu zgodil nepričakovan izbruh ustvarjalnosti dečka, ki je zapel melodijo in ob tem izgovarjal hitro zaporedje izmišljenih zlogov. Na vajah je bil bolj zadržan in ni izrazil nobene želje, da bi se tako izpostavil. Očitno je bilo, da marsikomu nastop zelo veliko pomeni in da se hoče kar najbolje predstaviti.

Sledili sta dve afriški zgodbi, ki ju je spremljala glasba. Prvo so izvedli mlajši otroci, pri katerih je bilo zaradi težkih motenj nekaterih udeležениh in tudi zaradi premalo možnosti za vaje, saj so bili mnogi odsotni zaradi različnih terapij in individualnih urnikov, težje vzpostaviti gladko izvajanje, a je bilo med njimi nekaj otrok, ki so vidno uživali v improvizaciji in so lepo sledili poteku. V drugi zgodbi so nastopili starejši mladostniki, ki so učinkovito izpeljali celoten nastop in dali pridih izvirnosti in zanimivega zvočnega dogajanja.

Prireditev je bila nedvomno velik dogodek za vse otroke in mladostnike, vsi so občutili napetost nastopanja in veliko veselje, da so se tako predstavili prijateljem, staršem ter svojim pedagogom in vzgojiteljem.

Seveda naš cilj ni bil popolna glasbena izvedba, temveč možnost glasbenega ustvarjanja v sproščenem vzdušju in izvajanje pravega glasbenega nastopa pred občinstvom. Ob tem so se nastopajoči predstavili tudi osebno, kar je bilo še posebej lepo doživetje. Tovrstna dejavnost te otroke in mladostnike kognitivno zaposli, jim dovoli izraziti njihov svet, poln doživljanja in domišljije, kar je mnogokrat prezrto in lahko vodi v njihovo frustracijo.

Ker je bila prireditev izvedena na prostem, je to doprineslo k dodatnemu prijetnemu vzdušju in razpoloženju.

Za naprej

Ta ali soroden projekt je lahko dobro izhodišče za podrobnejšo raziskavo glasbene ustvarjalnosti pri populaciji otrok in mladostnikov z motnjo v duševnem razvoju in za razmislek o širšem in sistematičnem apliciranju v prakso. Pri tem bi se izrazili pozitivni učinki,

ki so bili že večkrat videni pri posamičnih primerih uvajanja, tako pri vedenjskih težavah, izboljšani samopodobi, razvijanju občutljivosti za zvok in glasbo ter pri razvijanju glasbene in splošne ustvarjalnosti v okvirih, ki jih dopušča motnja v duševnem razvoju. Pomembno je, da smo pri glasbenih dejavnostih dovzetni za vsak napredek in tudi marsikatero pozitivno presenečenje. Potrebna je konstantna pozornost, da lahko ulovimo posebej dragocene trenutke, na podlagi katerih dodatno spodbudimo željo po napredovanju in ustvarjanju.

Pri ustvarjalnem procesu udeleženci občutijo srečo, radost in poistovetenje s svojim dosežkom. Preko teh čustev in občutij jih lahko na več področjih uspešneje

vodimo do povečanja samozavesti, ambicij, samostojnosti in želje po izražanju ter komunikaciji.

Sklenem naj z mislijo, da je pomoč z glasbeno umetnostjo za osebe z motnjami v duševnem razvoju pogosto edini način izražanja in edino področje, na katerem so lahko enako uspešne kot osebe brez motenj, kar jim daje občutek, da so nekje enakovredne drugim (Bužan, Stergar, Golob in Ulaga, 2002).

Za izpeljavo projekta se zahvaljujem uporabnikom, pedagogom in vodstvu Centra za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič, Draga ter študentkam na dodiplomskem in podiplomskem študiju Pedagoške fakultete v Ljubljani, ki so sodelovale pri projektu.

Vir

Bužan, V., Stergar, I., Golob, A. in Ulaga, J. (2002). *Priročnik glasbenih dejavnosti: priročnik aktivnosti vseživljenjskega učenja*. Draga: Center za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič, Draga.